

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות
מורשת יעקב ואורות ישראל

מאורות

עיונים בסידור התפילה ובפרשת השבוע

גיליון כ"א

תשע"ג

חספו 441

החזרת ספר תורה להיכל

השבת הספר להיכל, "ובנחה יאמר..." מצביע אפוא על תהליך השקול בערכו ובחשיבותו לתהליך הוצאת הספר כביטוי להתקדמות בנסיעה, שכן צמד הפסוקים ("ויהי בנסוע..." "ובנחה...") מהווים מסגרת אחת, ואף יותר מכך: החזרת ספר התורה משקפת כאמור את המצב הסופי והאידיאלי כפי שמבוטא בפסוקי החזרת הספר. חיזוק לרעיון זה של ראיית השבת הספר להיכל כפעולה בעלת "משמעות אקטיבית" מצוי באמירת פסוקי ההמשך לפסוק מהתורה, פסוקים הלקוחים מספר תהלים: "קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך. כהניך ילבשו צדק וחסידך ירננו. בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך" (תהלים קלב, ח-י), מזמור המבטא את הדאגה של דוד למקום קבע עבור השראת השכינה בעם ישראל, כנאמר בו לפני הפסוקים הנ"ל:

שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל ענותו אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב. אם אבא באהל ביתי אם אעלה על ערש יצועי אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב הנה שמעונה באפרתה מצאונה בשדי יער. נבואה למשכנותיו נשתחוה להדם רגליו (שם, א-ו).

וכנאמר לאחר הפסוקים הנ"ל:

נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. אם ישמרו בניך בריתי ועדתי זו אלמדם גם בנייהם עדי עד ישבו לכסא לך. כי בחר ה' בציון אוה למושב לו. זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי אותיה. צידה ברך אברך אביוניה אשביע לחם: וכהניה אלביש ישע וחסידיה רנן ירננו: שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי: אויביו אלביש בשת ועליו יציץ נזרו (שם, יא-יח).

ברעיון הנ"ל יש כדי להוסיף ממד חשוב ומשמעותי לאמירת פסוקי השבת הספר להיכל. מדובר בהזדמנות של קהל המתפללים לחשוב, עם תום הקריאה בתורה, על המצב האידיאלי של עם ישראל ששורה בו השכינה ובכך לחזק את התודעה האמונית בדבר העתיד הגאולי. ראוי אם כך להתייחס להחזרת ספר התורה להיכל כפעולה של חיזוק הקשר עם הקב"ה במסגרת התחדשות והתקדמות בתהליך הגאולה כפי שמתואר במזמור תהלים הנ"ל (שממנו לקוחים פסוקי ההמשך לפסוק מהתורה), "שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי". יהי רצון שבזכות העצמת הכרה זו נזכה במהרה לגאולה, אמן!

הרב ד"ר דניאל רביב

**מרצה בהתמחויות למחשבת ישראל
ולהוראת מקרא וספרות חכמים**

מקובל להתייחס להחזרת ספר התורה לאחר השימוש בו בקריאה בתורה בבית הכנסת, בתפילות שחרית ומנחה, כפעולה בסיסית, פעולה המתבקשת מאליה כמעין "פעולה טכנית" כביכול, "פעולה לשימור המצב הרגיל", לאמור: "לאחר השימוש בספר יש להחזירו למקומו!"

דומה כי ניתן לראות בפעולת החזרה הרבה יותר מאשר פעולה אשר טיבה הוא רק בבחינת שימור. כאשר בוחנים את משמעותה של הפעולה על רקע הפסוקים מהתורה, אותם פסוקים שנבחרו להיאמר בבית הכנסת בעת הוצאת הספר ובעת השבתו להיכל, עולה כי יש בפעולת ההשבה מעין פעולת חידוש והתקדמות. הנאמר בהוצאה ובהחזרת ספר התורה להיכל הובא מפסוקי התורה שנאמרו בהקשר נסיעת מחנה ישראל ובתוכו הארון וכלי המשכן לכיוון ארץ ישראל, תוך עצירות – חניית המחנה: "ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך: ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל" (במדבר י, לה-לו). הפסוק הראשון, "ויהי בנסוע..." נבחר להיאמר בעת הוצאת ספר התורה והוא מתאר יציאה למלחמה, והפסוק השני, בזמן השבתו להיכל, המתאר מצב רגיעה ושלוש, "בשובה ונחת"¹. אמירת הפסוקים הנ"ל בהקשר לקריאת התורה שבמסגרת התפילה מבטאת יצירת זיקה בין השימוש בספר התורה לשם הקריאה בו בבית הכנסת בעת תפילת שחרית (כל שלושה ימים) או תפילת מנחה (בשבת, ביום הכיפורים ובתענית ציבור), ובין נסיעת הארון בנסוע מחנה ישראל. זיקה זו מלמדת על היות פעולת השימוש בספר פעולת שמשמעה הוא התקדמות, פעולה שתכליתה היא הגעה ליעד הנכסף, לארץ ישראל, כאשר פעולת החזרת הספר היא פעולה שמשמעה הפסקת הנסיעה, עצירה זמנית שבמסגרת תהליך הנסיעה וההתקדמות לעבר ארץ ישראל. עצירה זו אינה "פעולה פסיבית", הדואגת למצב הפסיבי, אלא בבחינת פעולה יוצרת, כלומר פעולה שנועדה ליצור מחדש את הקשר הקבוע בין עם ישראל לקב"ה, כפי העולה מהפסוק: "ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל", לאמור, שכינה שורה בקרב עם ישראל בשובה ונחת, כביטוי לאידאל של מנוחה רוחנית של עם ישראל בחסות השכינה. מצב זה הלוא יתרחש ממילא בסופו של דבר באופן קבוע, כאשר עם ישראל ישכון לבטח בארץ ישראל ושכינה עמו וייתמו המסעות. המסעות הן למעשה הפעולות הזמניות ואילו המנוחה היא הקבועה. אילו החזרת ספר התורה להיכל הייתה רק בבחינת פעולה שתפקידה הוא "לסגור/להשלים" את תהליך השימוש בספר, פעולה שבאופייה היא טכנית או פסיבית, אזי לא היה כלל צורך ללוות אותה באמירה כל שהיא; לא היה נדרש לשלב אמירת פסוקים בכלל, ולא אמירת פסוקים הלקוחים מהתורה המתארים את שני המצבים שבהם מצוי מחנה ישראל במדבר בעת נסיעתו לארץ ישראל לאחר מתן תורה. נסיעה זו ביטאה את הנצחת השראת השכינה כהמשך למתן תורה שהיה אירוע חד-פעמי בהתגלות השכינה לעם ישראל. השימוש בפסוק השני בעת

¹ כסגנון הנביא ישעיהו ל, טו.

בצלאל – אומן אשר רוח אלוקים בו

על ידי פיתוח זהות עצמאית וכניסה של החכמה ללב, לקודש הקודשים שבנו.

הדעת היא כבר רוח הקודש, דבר הנשמה. כאן מתחילה להופיע הנביעה הפנימית, השלב שבו הרצונות הטובים מגיעים מעצמם, המידות הטובות מתעצמות והמעשים אחריהן. זה המקום שמתוכו את יכולה להעביר הלאה את התורה שלך, את היצירה שלך לעבר לבו הפתוח של הזולת.²

איך זה מתקשר אלינו? אנחנו זוכות ללמוד ולהפנים חכמות רבות וידיעות מצינורות שונים ומגוונים. מכינים אותנו לקראת השלב שבו נצטרך למלא את לבבות התלמידים והאנשים שישבו מולנו ביראת שמים, בנתינה ובעין טובה. לפני שאנחנו באות במטרה למלא, עלינו להתמלא.

בדיוק כמו בצלאל שכשמו כן הוא, חוסה בצל הא-ל, התמלא כולו חכמה, הפנים אותה לקרבו ורכש בינה, ורק כשהוא שלם ומלא רוח קודש הוא יכול להתחיל במלאכה הפיזית של בניית המשכן וכליו, שישרת את כל עם ישראל ויקרב אותם לדבקות אמיתית עם בוראם.

כך אנחנו, מלאות ערכים ואידאליים, שואפות לשנות, לשפר, להיטיב, וזוכרות מעל הכול שהשינוי מתחיל בנו, שכדי להצליח לשנות עלינו להשתנות.

כל תלמיד, כל אדם שאליו נגיע ובו ניגע הוא משכן, עם ריח טוב, מים מטהרים, קרבת אלוקים, ואנחנו זוכות לפנות אליו לקודש הקודשים, ללבנו. זה מצריך עבודת קודש ונקיזות מאין כמותה. זאת אומנות וזאת חכמה הניתנת למי שיוצא לקראתה "ובלב כל-חכם-לב, נתתי חכמה".³ שנוכה!

שלומית בוני

**סטודנטית בהתמחויות ללימודי ארץ ישראל
ולמחשבת ישראל (פק"ם)**

הפרשה לוקחת אותנו כל הדרך מהתרומה המדויקת של העשירי ושל העניי כאחד, דרך המים שאתם רוחצים הכוהנים את ידיהם בבואם לגשת לעבודת המשכן, ריחות הבשמים העולים ממזבח הקטורת, משיחת בני אהרון, קדושת השבת האות בנינו ובין בוראנו, מעשה העגל המעיד על כמיהה חזקה לדבקות רוחנית ועד לרגע השיא שמשם מקבל את הדבר החשוב מכל, "והלוחות מעשה אלוקים המה, והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות".

מתוך הפרשה נעסוק בנקודת אור המתייחסת אלינו, המכתב האלוקי שלנו בפרשה. דרך התכונות של בצלאל היוצר נבין מדוע דווקא הוא האדם הראוי להיות האדריכל הראשי של תכנון המשכן, המקום שמחבר בין שמים וארץ, ושל הכנת כליו ותפירת בגדי הכהונה.

"וידבר ה', אל משה לאמר. ראה, קראתי בשם, בצלאל בן-אורי בן-חור, למטה יהודה. ואמלא אתו, רוח אלקים, בחכמה ובתבונה ובדעת, ובכל מלאכה".¹

ה' מילא את בצלאל חכמה, תבונה ודעת, ורש"י מפרש: "בחכמה, מה שאם שומע דברים מאחרים ולמד; ובתבונה, מבין דבר מלבדו מתוך דברים שלמד; ובדעת, רוח הקודש".

מעמיק הרב יואב מלכא, בשיחותיו השבועיות במכון מאיר לאור הפרשה, כי החכמה היא "כוח-המה" הכוח לשאול שאלות, ללמוד, להשיג ידיעות חיצוניות משמעותיות. החכמה פועלת על השכל; התבונה היא כבר פנימית יותר. כאן הלב נכנס לתמונה. התבונה היא מלשון בניין. היא מחברת את הידיעה החיצונית, הנרכשת עם האישיות הייחודית שלי, עם התהליך שהיא עברה בתוכי פנימה. החכמה שקעה לתוך בניין האישיות, ללא אזרות, אלא להפך,

הציונות הדתית בעקבי רבנו הרצי"ה זצ"ל

**תלמידים מספרים - הרב אלישע אבינר
הנהגות חינוכיות של הרב צבי יהודה זצ"ל**

ברוריה מכמן

תלמיד בישיבה, מבוגר ממני בשנה, התלבט האם להמשיך את לימודיו בישיבה או להתגייס לשירות צבאי. הוא הלך להתייעץ עם הרב צבי יהודה. הוא פרש לפני הרב את לבטיו והמתין למוצא פיו. הרב פתח בהרצאה ארוכה על הערך של לימוד התורה. התלמיד הניח שזוהי תשובת הרב. אבל הרב המשיך בהרצאה ארוכה נוספת, על הערך של השירות בצבא. התלמיד יצא במפח נפש. הרי הוא ציפה לשמוע הדרכה חד-משמעית! הוא אזר עוז ולאחר שבוע הוא חזר אל הרב ואמר לו הבנתי היטב את צדדי הספק, עתה אבקש מהרב שיורה לי דרך: להמשיך בישיבה או להתגייס בצבא? הרב פתח בהרצאה ארוכה על ערך לימוד תורה, ולאחריה הרחיב את הדיבור על הערך של השירות בצבא... [...]. מדוע לא פשט הרב את התלבטותו של התלמיד, האם לחבוש את ספסלי הישיבה או להתגייס? התשובה היא, שהרב חינך את תלמידיו לעצמאות ולאחריות אישית. כאשר תלמיד ביקש להתייעץ עם הרב בסוגיה חינוכית, הרב תרם לו את עומק המבט, את המשמעות האמיתית של הדילמה. אבל לאחר שהתלמיד היה מודע היטב למשמעות של שני צדדי הספק (ישיבה או צבא), עליו היה להכריע לבדו, בהתאם לאישיותו, לאופיו, לתכונותיו ולכוחותיו. רוב ההתלבטויות אינן נובעות מחוסר יכולת להגיע להחלטה ("מתלבט כרוני") אלא מראייה חלקית של התמונה הכללית, מחוסר יידע או הבנה. לכן, אין כל צורך להכריע במקום השואל אלא די בהוספת בהירות או עומק. ואז יהיה השואל מסוגל להחליט לבדו.

היה תלמיד בישיבה שלאחר שלוש שנות לימוד ביקש להתייעץ עם הרב צבי יהודה האם לצאת לסמינר בחו"ל. הוא התלווה לרב מ"בית הרב קוק" (ברחוב הרב קוק) עד לביתו (ברחוב עובדיה) והציג בפניו את לבטיו. הרב שמע וציטט את הגמרא במסכת "כתובות" על מעלת ארץ ישראל, והרחיב את הדיבור על חשיבות לימוד התורה והעלייה לארץ ישראל. לאחר כרבע שעה, התלמיד שאל שנית: האם אני צריך לנסוע? הרב חזר על דבריו הקודמים. התלמיד התעקש ושאל, האם לנסוע? ושוב חזר הרב על דבריו. וחוזר חלילה. כך במשך ארבעים וחמש דקות, עד שהגיע הרב לביתו.

זו היתה גישתו החינוכית של הרב צבי יהודה. תפקידו של הרב הוא להעשיר את התלמיד ביידע ובהעמקה, לסייע לו להכיר מה עומד כאן לשיקול דעת ולהכרעה, ולאפשר לו הכרעה ראוייה. אבל אין להכריע במקומו.

הרב אלישע אבינר הוא ר"מ בישיבת ההסדר במעלה אדומים, רב קהילה, וחבר הנהלת רבני צהר.

² קישור לשיעורו המלא של הרב יואב מלכא "חכמה בינה ודעת", מכון מאיר, י"א באדר א' תשע"א:

http://www.meliv.co.il/site/content_idx.asp?idx=40460&cat_id=3993

³ שם, ו.

¹ שמות לא, א-ג.